

AMINTIRI DESPRE REGELE CAROL I

CAPITOLUL I

PRINCIPATELE MOLDOVEI ȘI VALAHIEI

După cucerirea Peninsulei Balcanice de către turci, care doreau să extindă Imperiul Otoman la nord de Dunăre, Principatelor românești ale Moldovei și Valahiei, părăsitate și abandonate sortii de către statele creștine din jur, nu le-a mai rămas decât să încerce obținerea celor mai bune condiții cu Semiluna învingătoare. De aceea, ambele principate au încheiat acorduri separate cu Înalta Poartă, prin intermediul cărora au ținut independența internă în schimbul plății tributului și al serviciului militar. Aceste acorduri, numite „capitulații”, erau în mod frecvent încălcate atât de turci, cât și de hospodarii⁶ (domnitorii) români.

Deși conducătorii de la București și Iași erau numiți și destituiți după bunul plac al sultanului, existența în sine a principatelor s-a datorat exclusiv prevederilor din tratatele mai sus menționate, care le-a scutit de încorporarea în Imperiul Otoman; de asemenea, boierii din Moldova și Valahia n-au fost siliți să urmeze exemplul omologilor lor din Bosnia și Herțegovina și să îmbrățișeze islamismul pentru a-și păstra puterea asupra populației creștine. Principatele dunărene nu au scăpat totuși complet de distrugerile și suferințele care s-au abătut asupra Bulgariei și Rumeliei, dar întrucât s-au păstrat formele și manifestarea exterioară a independenței administrative, a fost posibil ca patrioții români să-și poată dezvolta țările din punct de vedere social și politic, fără să amenințe interesele imediate ale Imperiului Otoman la sud de Dunăre.

⁶ *Hospodar* sau *gospodar* – vechi termen slav pentru „stăpân” sau „domn”, folosit în scrierile slave sau slavone pentru conducătorii din Valahia și Moldova. În limba română: domn sau domnitor (n. red.).

Principala dificultate care a afectat regenerarea României a fost domnia fanarioților⁷, căroră Poarta le predase practic teritoriile Dunării de Jos. Demnitatea de domnitor s-a limitat la membrii marilor familii fanariote, care asupreau și administrau prost întreaga țară, iar boierii greci care-i însoțeau nu numai că au monopolizat toate funcțiile și rangurile, ci au otrăvit spiritul național prin sistemul lor corupt. Până și România contemporană suferă de efectele ulterioare ale proastei conduceri levantine, care a tocit conștiința publică și a deformat toate concepțiile morale.

Încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, principatele dunărene atrăseseră atenția de neînviat a Rusiei, fiind situate între aceasta și obiectivul ei, Constantinopolul. În mai puțin de un veac, între anii 1768 și 1854, cele două țări năpăstuite au suferit nu mai puțin de șase ocupații rusești și tot atâtea recuceriri ale turcilor. Este de lăudat spiritul național al românilor care au îndurat suferințele provocate de aceste războaie fără să se lase dominați de o cruzime extremă sau de apatie; dimpotrivă, amintirea fostei lor independențe naționale a continuat să nască pasiuni noi, iar dorința de a se scutura de sub jugul servituții, fie ea rusă sau turcă, s-a intensificat odată cu trecerea vremii. Domnitorii numiți de ruși au fost împiedicați în toate felurile de către turci în sarcina lor de a trezi spiritul național și de a pregăti calea pentru regenerarea poporului înrobite. De asemenea, mulți domnitori aveau prejudecăți față de introducerea de reforme care nu puteau decât să le pericliteze propriile interese și poziții și de aceea au fost mai dispuși să caute protecția unor state străine decât să se bazeze pe puterile înnăscute ale celor pe care-i guvernau. Acestea au fost cauzele ce au zădărnicit dezvoltarea resurselor morale și materiale ale națiunii române.

Planurile concepute de țării ruși pentru unificarea principatelor se bazau exclusiv pe interese și considerații egoiste. De exemplu, o scrisoare datată 10 septembrie 1782, trimisă de Ecaterina a II-a – cea care a conferit Imperiului Rus actuala sa formă și direcție – împăratului Iosif al II-lea arată clar că statul pe care îl propunea, alcătuit din Valahia, Moldova și Basarabia, urma să fie doar un avanpost rus, guvernat de un împuțernicit rus, împotriva Imperiului Otoman. Chiar și în acest secol (1834), Rusia ar fi fost pregătită să susțină unificarea principatelor, dacă ele și celelalte Mari Puteri s-ar fi declarat mulțumite să accepte un domnitor provenit din casa imperială a

⁷ Oligarhie de familii grecești în Turcia, din rândul căroră provenea o parte însemnată a ocupanților de poziții importante din administrația turcă (n. ed. orig.).

Rusiei sau un principe aliat. Întrucât n-a fost cazul, planul rus a fost abandonat în favoarea unei politici de suprimare a spiritului național prin intermediul influenței țarului ca protector. Înalta Poartă se străduia pe de altă parte din răspuțeri pentru a menține starea de lucruri existentă. Și, în fine, Austria, al treilea vecin al principatelor, șovăia între dorința de a obține controlul gurilor Dunării, prin anexarea Moldovei și Valahiei, și aversiunea față de creșterea supușilor săi români cu patru-cinci milioane, ceea ce ar fi însemnat sporirea dincolo de limitele prudenței a acelor elemente incompatibile. În același timp, Austria nu privea cu ochi buni dezvoltarea internă a României, chiar mai mult decât Rusia, iar Moldova și Valahia, în ciuda dorinței tot mai mari a locuitorilor lor de unire și dezvoltare a resurselor naționale, înfrânate atâta vreme, păreau condamnate să rămână veșnic în starea lor lamentabilă din cauza invidiei celor trei vecini puternici.

În februarie 1848, la Paris a izbucnit revoluția, iar efectele ei au fost resimțite până în îndepărtata Românie. În Moldova s-a declanșat o revoltă grabnic reprimată, iar la București domnitorul a fost silit să abdice, s-a format un guvern provizoriu, care a început să schițeze o constituție ce prevedea libertatea presei, abolirea iobăgiei și a privilegiilor boierilor. Starea politică anterioară a fost restabilită pe 25 septembrie în același an, prin acțiunea combinată a rușilor și turcilor, care a avut drept rezultat pierderea temporară de către principate a fostei lor independențe. Convenția de la Balta-Liman (1 mai 1849) a îngrădit puterea domnitorilor prin restricționări atât de severe, încât aceștia nu puteau să întreprindă nicio acțiune fără aprobarea comisarilor turci și ruși sub controlul cărora fuseseră plasați.

Războiul din Crimeea a adus emanciparea de sub protectoratul rus, dar, deși situația se îmbunătățea acum, mai erau multe de făcut înainte ca românii să-și poată recâștiga independența. Un protectorat francez luase locul rușilor. Este adevărat că presiunea nu era atât de severă, și nici la fel de direct resimțită ca înainte, totuși țara a suferit în mod inevitabil pagube considerabile, atât morale, cât și materiale, în urma supunerii pe jumătate voluntare, pe jumătate silite, față de dorințele stăpânului francez. Napoleon dorea să aducă România, „națiunea-soră latină”, la nivelul unei dependențe de Franța, care ar fi devenit astfel factorul decisiv în Chestiunea Orientală. Un instrument supus va fi găsit, mai târziu, în persoana noului domnitor al principatelor unite și astfel totul a fost modelat după tiparul francez.

În 1857, s-a reunit la București o Comisie internațională, laolaltă cu un Divan convocat prin firman imperial pentru Moldova și Valahia, pentru a analiza viitoarea poziție a principatelor dunărene. Deliberările acestor două

organisme n-au dus însă la niciun rezultat, deoarece nici Înalta Poartă, nici Marile Puteri nu erau dispuse să accepte programul care le fusese prezentat și care prevedea, în principal: unirea celor două principate ca stat autonom și neutru sub suveranitatea ereditară a unui domnitor dintr-o dinastie europeană, și introducerea unei Constituții. Pe de altă parte, o conferință ținută la Paris a decis ca fiecare principat să aleagă un domnitor local, care să fie confirmat de sultan.

Dorința pentru unitate națională devenise însă atât de puternică, încât corpurile legislative nou-alese din ambele țări s-au opus deciziei Marilor Puteri și l-au ales pe colonelul Alexandru Cuza ca domnitor comun în 1859. În felul acesta, s-a realizat unirea personală, deși alegerea unui domnitor străin fusese deocamdată abandonată. Lui Cuza i s-a cerut totuși să-și dea cuvântul de onoare că va abdică, dacă se va ivi o oportunitate pentru unirea celor două țări sub conducerea unui domnitor străin.

Sfătuit de Marile Puteri, sultanul a confirmat alegerea lui Cuza, dar prin două firmane, un șiretlic diplomatic prin care *fait accompli*⁸ al unirii nelegitime își păstra caracterul, deși nu era recunoscut. Sancționarea oficială a unirii n-a fost acceptată de Înalta Poartă până în anul 1861. Cuza, a cărui viață particulară nu era nici pe departe ireproșabilă, a izbutit să îndeplinească în ochii națiunii ambiția patriotică de a continua progresul poporului său, dar România nu era pregătită în perioada aceea pentru forma pur parlamentară de guvernare pe care o asumase, iar reformele bine intenționate inițiate de domnitor și de Adunarea Legiuitoare nu au obținut rezultate imediate. De aceea, Cuza s-a considerat obligat să dizolve Adunarea Legiuitoare printr-o lovitură de stat și să creeze alta nouă, care a fost sancționată de Înalta Poartă și în cele din urmă de majoritatea națiunii.

Creșterea libertății de acțiune câștigată de domnitor a fost utilizată din plin pentru inițierea multor reforme necesare și excelente. Cu toate acestea, n-a reușit să reglementeze satisfăcător situația bugetului și finanțele au rămas în aceeași stare defavorabilă dinainte, în timp ce câteva dintre măsurile lui au fost direct opuse intereselor unor facțiuni și clase ale populației. Pe lângă aceste dificultăți, au apărut și o serie de scandaluri legate de viața imorală a lui Cuza, iar în final s-a format o conspirație pentru a-l detrona, care a fost susținută prompt în toată țara. În noaptea de 22 februarie 1866, palatul din București a fost atacat prin surprindere de un grup de bărbați înarmați, care

⁸ Faptul împlinit – în franceză, orig. (n. red.).

l-au silit pe domnitor să abdice și să părăsească țara, după care conducătorii partidelor s-au reunit și au format un guvern provizoriu sub conducerea Locotenenței Domnești⁹ (regentă), formată din generalul N. Golescu, colonelul Haralambie și Lascăr Catargiu.

Locotenența Domnească a trecut imediat la alegerea unui nou domnitor și prima sa opțiune a fost contele de Flandra, fratele mai tânăr al regelui Belgiei. Napoleon al III-lea însă, care mai era capabil să joace rolul de arbitru în Europa, a sugerat că ar fi recomandabil ca acesta să refuze coroana oferită. Dorința i-a fost respectată și, cu toate că, o vreme, guvernul provizoriu părea să insiste în alegerea contelui de Flandra, România a fost până la urmă nevoită să caute un candidat căruia să nu i se opună niciuna dintre Marile Puteri.

Alegerea a fost dificilă, dacă nu imposibilă, deoarece Conferința de la Paris, care se desfășurase între timp, decisese împotriva unirii principatelor, și, dacă România nu-și putea atinge obiectivul în mod semioficial prin favoarea Marilor Puteri, poziția ei rămânea critică.

Situația era într-adevăr serioasă, dacă nu chiar alarmantă, fiindcă un război între Prusia și Austria pentru hegemonia Germaniei era iminent și amenința să ducă la alte complicații în Est. Dacă alegerea întârzia până după izbucnirea ostilităților, era sigur că una dintre părțile beligerante avea să-l respingă pe candidatul care fusese acceptat de cealaltă parte, iar Rusia avea să profite de interregnum pentru a stârni întreaga Românie, mai ales Moldova, împotriva unirii, întrucât orice ar fi putut împiedica avansarea rusă spre Constantinopol trecea pe dată ostilitate la St. Petersburg. De aceea, toate speranțele românilor stăteau în Franța și împăratul acesteia; cu Napoleon de partea lor, totul era posibil – fără el, nimic.

Principalii oameni politici din România erau perfect conștienți de dificultăți și au decis în cele din urmă să-l propună drept candidat la domnie pe prințul Carol de Hohenzollern, care era înrudit atât cu dinastia franceză, cât și cu cea prusacă, pe ale căror bunăvoință și susținere se putea bizui. De aceea, era de cea mai mare importanță să-l determine să accepte cât mai repede oferta și să obțină aprobarea națiunii prin plebiscit.

⁹ Așa-numita „Locotenență Domnească” a fost un organ de guvernare sau regentă care s-a format după abdicarea lui Cuza și a fost alcătuită din șefii partidelor politice recunoscute (n. ed. orig.).